

یادداشتی بر ترجمه‌های کتاب‌های طنز

بی‌مزه‌سازی کتب طنزجهان!

ایراهمیم کاظمی مقدم

نویسنده و طنزپرداز

اگر می‌خواهید بهترین و پرفروش‌ترین کتاب‌های رشته‌ی مورد علاقه‌ی خودتان را پیدا کنید کافی‌ست در سایت آمازون (یک فروشگاه آنلاین بین‌المللی) و در قسمت کتاب، ژانر یا رشته مورد نظرتان را سرچ کنید و کتاب‌های پرفروش آن را ببینید. کتاب پرفروش یعنی مطمئن باشید می‌توانید از طریق جست‌وجو در اینترنت ترجمه‌ی آن را هم پیدا کنید!

البته این ترند به درد علاقه‌مندان به ژانر طنز و کمدی نمی‌خورد! مردم کشورهای مختلف و حتی شهرهای مختلف، فرهنگ‌های گوناگونی دارند. طنز هم در دل همین فرهنگ‌ها و برای همان زیست‌بوم زاده شده است. پس اساساً کسی با یک فرهنگ بیگانه، نمی‌تواند به آن بخندد.

برای مثال؛ جوک‌های Knock Knock که در زبان انگلیسی استفاده می‌شوند. این نوع جوک‌ها به طور معمول با تعامل بین دو شخص اجرا می‌شوند و در آن یک شخص «تق تق» می‌گوید و شخص دیگر می‌پرسد «کیست؟». سپس از طریق پاسخ‌های باحال و طنزآمیز، جوک ادامه می‌یابد.

مثال:

Knock Knock-

?Who's there -

.Boo -

?Boo who -

!Don't cry, it's just a joke -

ترجمه:

-تق تق

-کیه؟

-بو!

-کدوم بو؟

-گریه نکن این فقط یه جوکه!

می‌دانم بی‌مزه بود. یک ترجمه تحت‌اللفظی مثل این به درد خندان نمی‌خورد! از طرفی هم نمی‌شود برای ده کلمه جوک، توضیح در پاورقی نوشت که: بو هو (Boo who) یک عبارت غیررسمی برای بیان ناراحتی یک فرد است. حال آن مترجمی که گوگل ترنسلیت وار نوشته: «کدوم بو؟» را کجای دلمان بگذاریم؟

بگذارید مثال دقیق‌تری بزنم. کتاب «اتحادیه ابلهان» نوشته‌ی آقای «جان کندی تول» از بهترین رمان‌های طنز از نظر مردم آمریکا به شمار می‌آید. ترجمه‌ای که من از این کتاب خریدم بودم کلمه‌ی Glottis به معنی «دریچه بادگلو» را «دریچه» معنی کرده بود. اوایل اصلاً متوجه معنی این کلمه نمی‌شدم. بنابراین تا مدت‌ها تصور می‌کردم شخصیت اول کتاب و ضویش را باطل می‌کند! تا این که بعد از دیدن عبارت انگلیسی فهمیدم دریچه معیوب شخصیت اول کتاب اتحادیه ابلهان از بالا خراب بوده!

علاوه بر این‌ها شوخی‌های زبانی و شباهت کلمات که باعث ایجاد طنز زبانی می‌شود نیز در ترجمه بسیار سخت منتقل می‌شوند و اغلب با توضیح دادن نمکشان را از دست می‌دهند. برای توضیح و ارجاعات تاریخی و اخبار و اتفاقات سیاسی نیز همین مشکل وجود دارد. شعر و ضرب‌المثل‌ها نیز مشکل مضاعف هستند!

از همه این‌ها که بگذریم وارد مشکلات فرهنگی و سانسور خواهیم شد و بماند که باید به متن نویسنده هم پایبند باشیم. هرچند گویا اگر پایبند نباشیم هم مشکلی نیست! برای مثال کتاب «چنین کنند بزرگان» نام ترجمه‌ای است از کتاب «انحطاط و سقوط همه‌کس» (به انگلیسی: The Decline and Fall of Practically Everybody) اثر ویل کاپی که توسط مرحوم نجف دریابندری ترجمه شده است. اما حاشا و کلا که مطالب این کتاب از کتاب آقای کاپی ترجمه شده باشد. مرحوم دریابندری در مقدمه

این کتاب نوشته است:

«در این کتاب مترجم نه تنها اصل امانت در ترجمه را زیر پا گذاشته بلکه در حقیقت می‌توان گفت که به هیچ اصلی پایبند نمانده است. در کتاب حاضر قطعات فراوانی از متن اصلی ساقط شده، در قطعات ترجمه شده نیز جملات و عبارات جعلی فراوانی گنجانیده شده است که به علت جعلی بودن در متن اصلی به هیچ وجه دیده نمی‌شوند. هم چنین در ضبط فارسی اعلام تاریخی و جغرافیایی هیچ قاعده معینی جز سلیقه شخصی رعایت نشده و معادل لاتین اعلام نیز در پای صفحات نیامده. در عوض فضای گران‌بهای پای صفحات به توضیحات غیر لازم اختصاص یافته که غرض از آن‌ها نه تنها برای خوانندگان بلکه برای خود مترجم نیز روشن نیست.»

البته صدقه‌ی سر همین تحریفات است که کتاب بعد از ترجمه هنوز طنز است و مثل بعضی از کتاب‌های دیگر، بی‌مزه نشده است.

نگاهی به پنج پلتفرم داخلی کتاب

وضعیت کتاب‌های طنز در مارکت‌های کتاب الکترونیک چگونه است؟

سید محمد جواد کیش بافان

روزنامه‌نگار و طنزپرداز

با پیشرفت تکنولوژی بسیاری از محصولات دنیای عادی نیز با هدف تسهیل شرایط یا به عرصه مجازی گذاشتند. کتاب نیز از این قاعده مستثنی نیست و در سال‌های اخیر کتابخوان‌های مختلفی با اهداف مختلف پا به عرصه ظهور گذاشتند. به مناسبت هفته کتاب و کتابخوانی بر آن شدیم تا وضعیت کتاب‌های طنز را در برخی از این پلتفرم‌ها بررسی کنیم.

● فیدبک

یکی از دو اپلیکیشن اصلی حوزه کتابخوانی مجازی است اما متأسفانه در دسته‌بندی‌هایی که برای کتاب‌ها ارائه کرده است دسته‌بندی طنز به طور مستقیم وجود ندارد که برای اپلیکیشن با این حجم از طرفدار ضعف بزرگی است. اگر به کتاب خاصی از این ژانر علاقه دارید پس از انتخاب موضوع داستان و رمان با توجه به کتاب مدنظرتان زیردسته‌ی فارسی یا خارجی را انتخاب کنید و در نهایت بین هشت دسته نمایش داده شده، دسته طنز را انتخاب کنید. در بین کتاب‌های متنی این مارکت هیچ کتاب طنزی در لیست پرفروش‌ها قرار ندارد و در بین کتاب‌های صوتی فقط کتاب «مغازه خودکشی» از پرفروش‌ترین کتاب‌هاست.

با نگاهی به دسته‌های مختلف موضوع طنز در این اپلیکیشن متوجه می‌شویم «مردی به نام او» در بخش صوتی داستان و رمان طنز خارجی، «مغازه خودکشی» در بخش متنی داستان و رمان طنز خارجی، «ماشالله خان در بارگاه هارون الرشید» در بخش صوتی داستان و رمان طنز ایرانی، «ضد حالات» در بخش شعر طنز و «دایی جان ناپلئون» در بخش متنی داستان و رمان طنز ایرانی پرفروش‌ترین اثر هستند.

برای بررسی دسترسی‌پذیری کتاب‌های طنز در فیدبک‌یوبلاس (کتاب‌هایی که با تهیه اشتراک اپلیکیشن می‌توان به آن‌ها دسترسی داشت و نیازی به خرید تکی نیست) اگر هشت کتاب پرفروش هر کدام از این پنج دسته را مورد بررسی قرار دهیم؛ از مجموع چهار کتاب فقط دو مورد در فیدبک‌یوبلاس وجود دارد اما با توجه به تفاوت شدید قیمت کتاب کاغذی و الکترونیکی اگر کسی اهل کتاب الکترونیک باشد باز هم خرید اشتراک می‌تواند برایش مفید باشد.

● طاقچه

اپلیکیشن دسترسی آسان‌تری را نسبت به رقیب اصلی خود فراهم کرده است چراکه زیردسته طنز در دسته اصلی ادبیات قرار دارد. وضعیت پرفروش‌های این مارکت نیز دقیقاً مانند فیدبک‌یوبلاس است؛ یعنی «مغازه خودکشی» در صوتی‌ها و بدون نماینده در متنی‌ها.

اما در نگاه به خود دسته طنز تفاوت‌ها زیاد می‌شود. جایی که سه کتاب نه چندان مطرح «آقای باکلاه و آقای بی‌کلاه»، «دردسرها یک وکیل» و «کتاب‌های جادو؛ قسمت اول» در بخش متنی به ترتیب پرفروش‌ترین کتاب‌های این دسته هستند که کتاب‌های رتبه دوم و سوم رایگانند! در ده رتبه‌ی اول پرفروش‌ها نیز چهار اثر رایگان هستند و فقط سه اثر مطرح مغازه خودکشی، «آبنبات دارچینی و گچ پز قرار دارند. در بخش کتاب‌های صوتی این مسئله شدیدتر است و از بین ده کتاب پرفروش هفت مورد رایگان هستند. رتبه‌ی اول این بخش به «مغازه خودکشی» تعلق دارد و «سریال شنیدنی شوایک؛ قسمت اول» و نمایش صوتی «قصه منظوم موش و گریه» از عیب‌زاگانی به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار دارند. دو اثر دیگر غیر رایگان این لیست ده‌تایی، «آبنبات هل دار» و «آبنبات دارچینی» هستند. از این گزاره‌ها شاید این‌طور بتوان نتیجه گرفت که کتاب‌های طنز بین مردم جایگاه بالایی ندارند و کتاب‌هایی که مورد استقبال قرار گرفتند یا به خاطر رایگان بودن مطالعه شدند یا کتاب‌های خیلی باکیفیتی بودند که در فضای عمومی کشور نیز بولد شده‌اند.

در پایان برای بررسی دسترسی‌پذیری کتاب‌های این دسته در طاقچه بی‌نیازیم (معادل فیدبک‌یوبلاس در فیدبک‌یوب) اگر معروف‌ترین‌های این دسته را که خود اپلیکیشن ارائه کرده است، به عنوان نمونه در نظر بگیریم؛ در

می‌بایم از بین شش کتاب متنی، پنج کتاب در طاقچه بی‌نیاز قرار دارند که دو مورد از آن‌ها گران‌ترین کتاب‌های دسته‌ی طنز نیز هستند. اما در قسمت صوتی از بین دو کتاب هیچ‌کدام‌شان در طاقچه بی‌نیاز نیستند. پس می‌توان گفت تهیه اشتراک این اپلیکیشن برای علاقه‌مندان به ژانر طنز اگر اهل کتاب الکترونیک هستند مفید است اما اگر اهل کتاب صوتی هستند، چندان مفید نیست.

● کتابراه

در این سرویس هم همانند طاقچه موضوع طنز زیردسته ادبیات است. یکی از نقاط قوت اصلی این اپلیکیشن نسبت به نمونه‌های بررسی شده این است که خود دسته طنز را به مجموعه‌های مختلفی از جمله طنز اجتماعی، داستان و رمان طنز و... تقسیم کرده است تا دسترسی به کتاب‌ها برای مخاطبان ساده‌تر گردد. در بخش پرفروش‌های دهه ۹۰ دو کتاب «آبنبات هل دار» و «آبنبات دارچینی» در ده کتاب اول قرار دارند و در بخش پرفروش‌های ادبیات نیز کتاب «آبنبات پسته‌ای» در رده دوم است و قاعده‌تاربه اول بخش پرفروش‌ترین ادبیات طنز را نیز به خویش اختصاص داده است. در سایر مجموعه‌های مربوط به طنز نیز پرفروش‌ترین کتاب‌ها به شرح زیر هستند: کتاب صوتی «آبنبات هل دار» در بخش داستان و رمان طنز ایرانی، کتاب صوتی «جزاز کل» در بخش داستان و رمان طنز خارجی، کتاب صوتی «قصه‌های مجید» در بخش داستان و رمان طنز نوجوان، کتاب صوتی «گزیده طنز عبید زاکانی» در بخش شعر طنز، کتاب «چگونه بر جهان حکومت کنیم؟» در بخش طنز سیاسی و فرهنگی، کتاب «کآن لم یکن» در بخش‌های طنز اجتماعی و داستان کوتاه طنز و کتاب «۳۸۸ لطفه در سرزمین خنده» در بخش‌های لطیفه و طنزپرداز.

البته کتاب جزاز کل در سایر مجموعه‌ها معمولاً در دسته درام قرار می‌گیرد و معلوم نیست با چه متر و معیاری اینجا طنز محسوب شده است. با کمی تأمل می‌توان متوجه شد که مخاطبان این پلتفرم به کتاب‌های صوتی طنز و کتاب‌های متنی طنز اقبالی تقریباً یکسان دارند.

● کتابناک

یکی دیگر از پلتفرم‌های دانلود کتاب الکترونیکی است که برای دسترسی به کتاب‌های طنز می‌توان پس از انتخاب زیر دسته رمان و داستان از رسته ادبیات بین گزینه‌های نمایش داده شده طنز را انتخاب کرد. در میان آثار پرفروش این مجموعه هم هیچ نشانی از کتاب‌های طنز نیست. در بین خود کتاب‌های طنز نیز سه اثر پرفروش به ترتیب «پخمه»، «صحرای محشر» و «دایی جان ناپلئون» هستند. در میان ده اثر پرفروش این دسته چهار اثر از عزیز نسین و چهار اثر از ایرج پزشک‌زاد قرار دارد تا به نوعی این دو نویسنده بازار کتاب‌های طنز این مجموعه را قریباً کرده‌باشند.

● کتابچین

در این نرم افزار دو دسته برای کتاب‌های طنز وجود دارد که یکی از آن‌ها زیرمجموعه داستان و رمان دیگری زیرمجموعه ادبیات است. این مجموعه نیز مزیت کتابراه در تقسیم کتاب‌های طنز به دسته‌های متنوع دارد. سه اثر پرفروش بخش داستان و رمان طنز «رد پای خداوند در زندگی ما»، «خنده لهجه نداره» و «داستان‌های کوتاه پندآموز - سوپ جوجه» هستند و در بخش پرفروش‌های طنز و لطیفه سه کتاب «هشتگ خنده»، «قره بادیمجان» و «حکایت طنز» بر صدر جدول تکیه‌زده‌اند.